

Son Nokta

Söyleşi:

Kerim Suner

Necmi Sönmez

[Necmi Sönmez]

Hem anne hem de baba tarafından üç kuşaktan beri sanatla ilgili bir aileden geliyorsun, üniversitede bilgisayar mühendisliği eğitimi aldın. İnternet alanında bir iş kurmak aklına geldiğinde bunu sanatla birleştirme fikri nasıl doğdu?

[Kerim Suner]

1998 yılında on beş aylığına askere giderken mevcut bilgisayar şirketimi tasfiye ettim. Üniversite yıllarından itibaren uzun yıllar hep bilgisayar sektöründe çalışmış, ağırlıklı olarak başka şirketlerin geliştirmiş oldukları yazılımları satmış veya müşteriler için sipariş üzerine yazılım geliştirmiştım. Askerden geri döndüğüm zaman yeni bir sayfa açarak, kendi istediğim ve beni heyecanlandıracak bir alanda yazılım geliştirmeyi veya o günlerde yeni yeni hayatımıza girmeye başlayan internet alanında bir iş kurmayı hayal ediyordum. Dönüşümün akabinde iki yakın arkadaşımınla birlikte yeni bir iş kurmak üzerine fikir tartışmaları yapmaya başladık. Öncelikli olarak üç seçenek ağır bastı. Bahsettiğim iki arkadaşım yıllardır turizm sektöründe oldukları için birinci seçenek turizm ile alakalı bir internet sitesi kurmak üzerineydi. Ancak arkadaşlarımın turizm sektöründen biraz uzaklaşmak ve farklı bir alanda girişim yapmak istediklerinden, bu ilk seçeneği eledik. İkinci fikrimiz ofisten veya evden hızlıca bütün seçenekleri görerek yemek

siparişi verilebilecek bir internet sitesiydi. Ben de yemek işine çok sıcak bakmadım açıkçası. Yemek servisi yapan yerlere böyle yeni bir çalışma şeklini kabul ettirmenin ve onların bu sistemde düzgün çalışmalarını sağlamanın çok zor olacağını düşünüyordum. Arkadaşlar beni ikna edemediler ve bu seçenek de elendi. Aradan bir yıl geçmeden Yemeksepeti kuruldu ve biz de ilk müşterileri arasına katıldık. Üçüncü seçeneğimiz ise sanatla ilgili, ağırlıklı olarak online müzayedeler düzenleyen bir portal projesiydi. Annemin bu alanda uzun yıllara dayanan tecrübe ve çevresinin işimizi kolaylaştıracağını düşündük. O dönem annemin de yirmi yıllık galerisini kapatma kararı aldığı bir dönemdi. Annemin danışman olarak ekibe katılmayı kabul etmesi ve Lebriz markasını kullanmamıza izin vermesiyle lebriz.com kurulmuş oldu. İşe başladıktan sonra sanat camiasını yeni gelişen bu teknolojiye adapte etmenin yemek sektörünü ikna etmekten çok daha zor olduğunu acı tecrübelerle gördük. Yola beraber çıktığımız arkadaşlarımın turizm işlerine yoğunlaşmayı tercih ettiler. Bunun üzerine lebriz.com, annemle ortak kurduğumuz yeni şirket bünyesinde yoluna devam etti ve kısa süre içinde devreye aldığımız yeni bölümlerle kapsamlı bir portal haline geldi.

[N.S.] Attığın bu yenilikçi adım, aslında o zamanlarda Türkiye'deki sanat piyasası

için biraz Don Kişotluk yapmak değil mi? Düşünsene; internet üzerinden peynir, ekmek bile satılmadığı bir dönemde çevrimiçi müzayede düzenliyorsunuz. Sanat ortamında böyle bir portal açma fikri senin de sanata olan tutkundan kaynaklanıyor olabilir mi?

[K.S.] Annem Nilgün Beller Türkiye'nin ilk sanat galericilerinden, babam Haksever Suner de bilgisayar sektörünün öncülerinden; dolayısıyla çocukluğum hem sanat eserlerinin hem de bilgisayarların içinde geçti. Ben dört yaşındayken annem ve babam ayrıldılar. lebriz.com'u kurduktan yıllar sonra, bu girişimle muhtemelen bilinçaltımda yıllar önce ayrılmış olan annem ve babamı birleştirmeye çalışmış olabileceğimi hissettim. İşin duygusal yanı bir tarafa; ilgilendiğim her konuyu bir sistem içine uyarlayarak teknolojik çözümler üretmek beni her zaman heyecanlandırmıştır. lebriz.com da bunun için iyi bir fırsat oldu. Benim hayalimdeki seviyeye ulaşmasa da, Türkiye sanat piyasası için hayal edilemeyecek seviyede bir arşiv oluştu.

[N.S.] Bence bu o yıllara göre son derece cesur bir çalışma ve Müzayede Bilgi Bankası gibi kendi alanındaki birçok ilki de bünyesinde barındırıyor. (Resim 1)

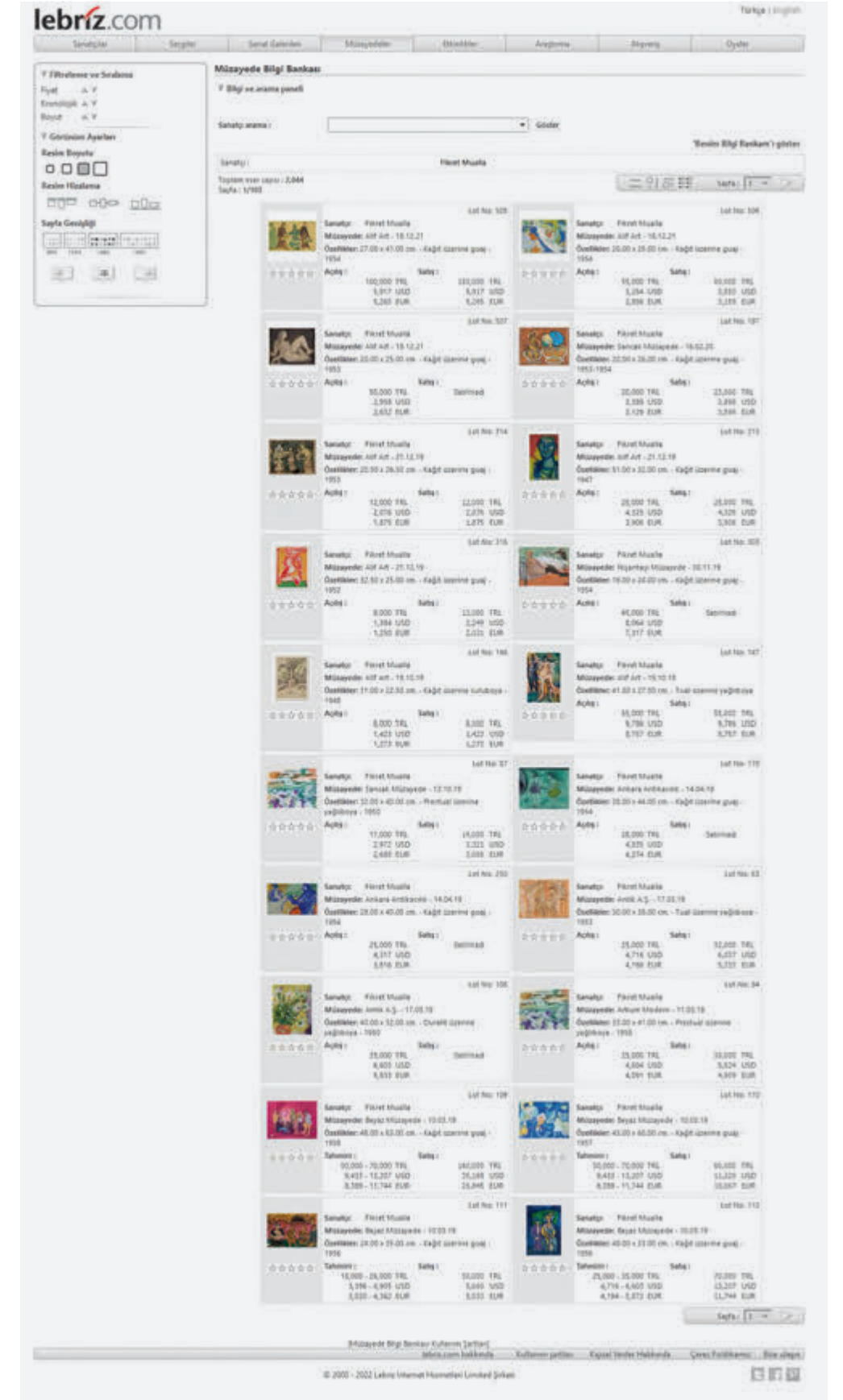
[K.S.] Az önce bahsettiğim gibi, 2000 yılında biz lebriz.com'un yapılanma adımı olarak Türkiye'deki ilk online müzayede platformunu kurduk. O zamanki izin alma mücadelemiz çok enteresanmış. Henüz e-mail dahi yaygınlaşmamışken, bütün yazışmalar faks ile yapılırken biz online sanat müzayedesini yapmak üzere kolları sıvamışız. Kuruluş dönemi dosyasını karıştırırken Kültür Bakanlığı ve Belediye Mezat Müdürlüğü ile yaptığımız yazışmaları buldum. İzin aşamasında onlar da bu duruma şaşırılmış, ne yapacaklarını

bilememişler ve en sonunda "Yapın bakalım," diyerek onay vermişler. (Resim 2, 3, 4) Henüz dijital fotoğraf makineleri de oyuncak seviyesinde olduğu için, müzayedeye girecek eserlerin fotoğraflarını analog kamera ile çekiyor, birkaç gün sonra laboratuvarından gelen diyalari tarayarak eser görsellerini sisteme giriyorduk.

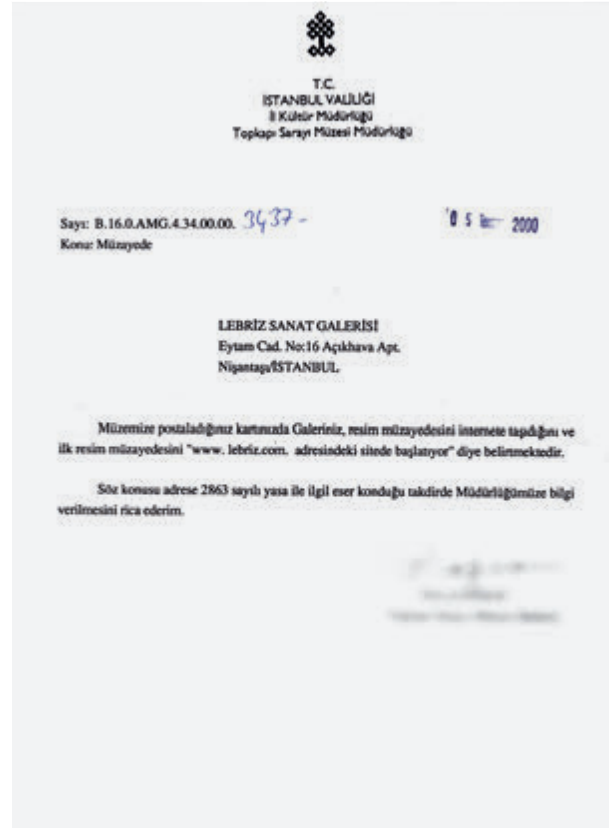
Online müzayedenin yanı sıra, kullanıcılara salon müzayedelerinde gerçekleşen satış sonuçlarını kolay kullanılabilir bir veritabanı formatında sunmanın faydalı olacağını düşündük. Müzayede Bilgi Bankası ilk etapta online müzayedemizin ücretsiz bir yan hizmeti olarak başladı. Oluşturduğumuz bu veritabanına elimizdeki müzayede kataloglarını tarayarak ilk girişleri yaptık. 2000 yılından itibaren, düzenlenen bütün salon müzayedelerine lebriz.com çalışanları katılarak verileri bilgi bankasına işlediler.

[N.S.] Müzayede Bilgi Bankası hakkında kullanıcılardan nasıl geridönüşler aldınız?

[K.S.] Ben yaptığım işte geridönüşleri pek dikkate almam; doğru bildiğim yolda yapabildiğim en iyisini yapmaya çalışırım. Kaç kişinin kullandığını, kaç tık aldığını falan da pek ciddiye almadım. Ancak şunu söyleyebilirim ki, en yoğun kullanıldığı dönemde dahi aktif kullanıcı sayısı 100'ü geçmemiştir. Müzayede firması sayısını, galeri sayısını, bir salon müzayedesindeki katılımcı sayısını düşünürsek, bu komik bir durum. Sadece maddi yönünü düşünseydim bu bilgi bankasını yıllar önce kapatmış olmam gerekirdi; ancak bunun doğru bir servis olduğunu, kullananların gerçekten fayda gördüğünü düşündüğüm için, bilginin erişilebilir olmasından rahatsız olan bazı çevrelerle zaman zaman mücadele ederek,

Resim 1
Müzayede Bilgi Bankası sonuç izleme sayfası

2

Resim 2

İlk online müzayede için Kültür Bakanlığı'ndan gelen onay yazısı, 5 Temmuz 2000

Resim 3

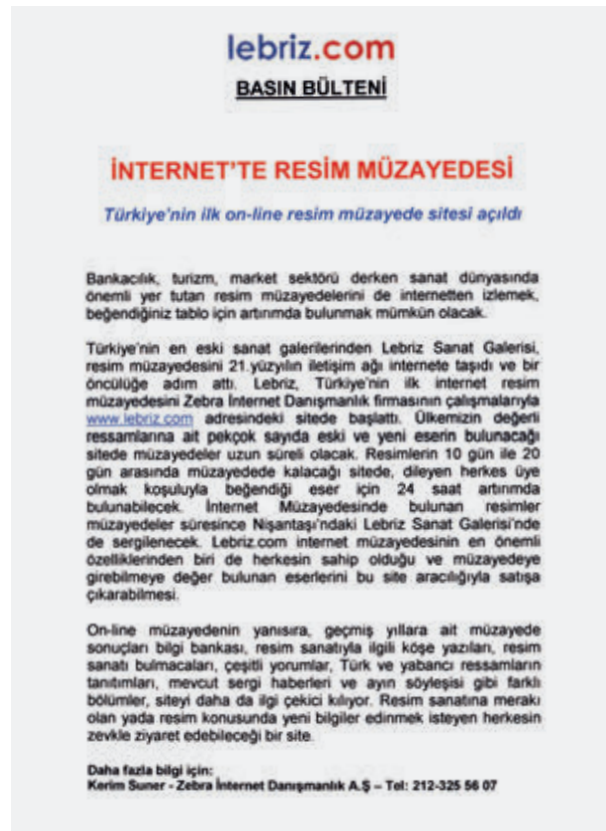
İlk online müzayede için İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezar Müdürlüğü'ne verilen başvuru dilekçesi, 29 Mayıs 2000

Resim 4

İlk online müzayede için hazırlanan basın bülteni, Temmuz 2000

3

4

bu projeyi uzunca bir süre devam ettirdim. Pandemi dönemi ve sonrasında salon müzayedelerinin sona ermesi nedeniyle bilgi girişini durdurduk. Ekim 2022 tarihinde de yaklaşık 300.000 eser hakkında görüntülü bilgi içeren bu hizmeti tamamen kullanıma kapattık.

[N.S.] Heyecanlarıyla yaşayan birisin.

2000-08 yılları arasındaki bu konuştuğumuz öncü adımlardan sonra hayatında tekrar yeni bir dönem başlıyor. 2008 yılında oğlum Alp doğuyor. Ardından ilginç bir kararlar tarihi bir fotoğraf tekniğini öğrenmek için Amerika'ya gidiyorsun. Daha önce fotoğrafa ilgin var mıydı?

[K.S.] Fotoğraf küçük yaşlardan beri tutkumdu.

Lise yıllarında fotoğrafla yoğun olarak uğraştım, evdeki tek banyoyu geçici bir karanlık odaya çevirerek orada uzun saatler çalıştım. Daha sonra üniversite ve ilk çalışma yıllarımda buna pek fırsatım olmadı. Her zaman ileride fotoğrafçı olma hayalim vardı, hatta üniversite yıllarında bunaldığım dönemlerde okulu bırakıp fotoğrafçı olmayı düşündüğüm zamanlar oldu. 2008 yılında baba olmanın ve 40 yaşını geride bırakmanın etkisiyle bir hayat muhasebesi yapmaya başladım; “Bugüne kadar neler yaptım?”, “Bugünden sonra nasıl bir hayatım olmasını arzu ediyorum?”, “Daha ne kadar süre artık heyecanımı kaybettiğim lebriz.com ile uğraşabilirim?”, “Bu yaştan sonra beni nasıl bir iş heyecanlandırır?” gibi sorularla boğuşmaya başladım. Sonunda gençlik tutkum imdadıma yetişti ve fotoğrafa daha çok zaman ayırmaya başladım. Geçen zaman içinde fotoğraf da dijitalleşmiş, bir bakıma artık benim doğal yaşam ortamımın içine girmişti. Aynı zamanda fotoğrafla ilgili öğrenmem gereken çok konu vardı.

[N.S.] Öğrenmem gerekenler derken tam olarak dile getirmek istediğin nedir?

[K.S.] Aslında ne kadar fotoğrafla ilgilenirsem o kadar çok öğrenmem gerektiğini fark ettim. Bir yandan öğreniyor, bir yandan da her sene daha güçlü, daha yüksek kapasiteli bir kamera olarak deli gibi fotoğraf çekip, bunları bilgisayara aktarıyordum. Ancak tam olarak tarif edemediğim bir eksiklik vardı. Bir gün bilgisayarda sadece oğlum Alp'in 30.000'e yakın fotoğrafı olduğunu ama elimde tutabileceğim doğru dürüst bir tane dahi fotoğrafı olmadığını fark ettiğim zaman ikinci bir kırılma anı yaşadım. O günden sonra Alp'in her yıl için seçtiğim yaklaşık 300 fotoğrafını o günkü imkânlar dahilindeki en iyi yöntemlerle işleyerek, yoğun denemeler sonunda bulabildiğim en iyi kâğıda bastım. Fotoğrafları elimde tutmaya başladıkça karanlık odada çalıştığım günleri hatırlıyordum. Analog fotoğrafın kokusunu ve heyecanını özlemiştim. “Belki de hissettiğim eksiklik buydu,” düşüncesiyle lise yıllarında kullandığım kamerayı kutusundan çıkarttım. Aradan geçen uzun yıllara rağmen kamera kusursuz çalışıyordu. Bu arada fotoğrafla ilgili ekipman ve kitaplar eve sığmadığından, yakınlarda bir atölye kiralayıp banyosunu da karanlık odaya dönüştürdüm. Artık lebriz.com ofisinde daha az zaman geçiriyordum; Hava ve Engin başta olmak üzere ekip arkadaşlarım bana ihtiyaç kalmadan işleri yürütüyorlardı. Analog fotoğrafla ilgili unuttuklarımı hatırlamak için internette dolaşırken Ian Ruhter'ın “Silver and Light” isimli videosuyla karşılaştım. Ian, dev bir kameraya dönüştürdüğü kamyonetiyle o güne kadar sadece birkaç kez ismini duyduğum 19. yüzyıl fotoğraf tekniklerinden Islak Kolodyum (Wet Collodion) tekniğini kullanarak inanılmaz fotoğraflar ürettiyordu. Beynimden vurulmuşu döndüm, mutlaka

bu tekniği öğrenmeliydim. Bunu o kadar çok arzu etmişim ki, birkaç ay sonra kendimi Palm Springs’de Ian’ın kamyonetiyle fotoğrafım (bkz. sayfa 283) çekilirken ve Ian’dan Islak Kolodyum tekniğini öğrenirken buldum. O atölyenin dönüşünde kararımı verdim. Bundan sonra fotoğraf hayatımın merkezinde olacaktı.

[N.S.] Islak Kolodyum tekniğini öğrendikten iki yıl sonra, 2016 yılında ilk sergini açyorsun. Bu da cesaretli bir adım. İlk fotoğraf sergin sende nasıl bir duygu uyandırdı?

[K.S.] Benim için çok önemli ve duygusal bir deneyimdi. Lise yıllarında fotoğrafla uğraşırken annemden en azından galerinin kapalı olduğu yaz döneminde bana bir fotoğraf sergisi açmasını çok rica etmişim. O zamanlar hem fotoğraf pek sanattan sayılmıyordu hem de ülkenin en önemli sanatçıların sergilerini açan bir galeride yaz ayında dahi olsa benim sergimin açılması sözkonusu olamazdı. İsmail Cem’in Lebriz’deki fotoğraf sergisi sonrasında ısrarlarımı yoğunlaştırmış ama yine de amacıma ulaşamamıştım. Yaklaşık 30 yıl sonra galerinin ismi değişmiş olsa bile aynı mekânda fotoğraf sergimi açarak gençlik hayalimi gerçekleştirmiş olmak benim için çok anlamlıydı.

[N.S.] Bu sergin benim de ilgimi çekmişti, çünkü ilk kez bu teknikle Türkiye’de açılmış bir sergi görmüştüm. Serginin ardından bu tekniğin üstüne adeta laboratuvar çalışması yapar gibi eğildiğini gözlemledim. 1851.studio’ya geldiğimde bu işi hayatının amacına dönüştürdüğünü gördüm.

[K.S.] Günümüzde fotoğrafın içine teknoloji çok fazla girdi. Özellikle yapay zekânın da bu alana müdahil olmasıyla iş iyice rayından

çıktı. Artık herkes fotoğrafçı; genelde “iPhone mu daha iyi fotoğraf çekiyor, yoksa Samsung mu?” türünde tartışmalar oluyor ama “Ahmet mi daha iyi, yoksa Ali mi daha iyi fotoğraf çekiyor?” tartışmasına pek rastlamıyoruz. Diğer taraftan, dijital kameralar öyle bir hale geldi ki fotoğrafçılar enerjilerini çekecekleri fotoğraftan ziyade ellerindeki son derece karmaşık cihazları ayarlamak ve programlamak için harcamak zorunda kalıyorlar. Ne de olsa ortaya çıkacak olan vasat bir fotoğrafı bilgisayarda işleyerek düzeltmek mümkün; hatta artık onun için bile fazla enerji harcamaya gerek yok, yapay zekâ mucizesi filtreler işi hallediyor. Neticede ortaya çıkan fotoğrafta insanın katkısı gün geçtikçe azalıyor. Ben mümkün olduğunca işin içinde olmayı seviyorum. Sıradan bir çerçeve camını el yapımı film ile kaplayarak onun üzerinde benzersiz bir fotoğraf meydana getirmek ve bu camdaki görüntüyü yine el yapımı solüsyonlarla ışığa hassas hale getirilmiş sıradan bir suluboya kâğıdına aktarabilmek bana inanılmaz bir heyecan veriyor. Tabii ki bu teknikleri öğrenmek ve uygulamak için çok fazla zaman ve enerji harcamak gerekiyor. İşler ters gittiği zaman tarihi kitaplara ve dokümanlara gömülüp ipucu aramak da işin farklı bir boyutu. Yaklaşık 8 yıldır tarihi tekniklerle uğraşmama rağmen kendimi hala yolun başındaymış gibi hissediyorum, çünkü daha öğrenecek çok şey var.

[N.S.] Hiç kuşkusuz, bu kararımı tetikleyen ticari, ekonomik konular da vardır ama “daha çok öğrenmen gerektiğini” söylerken bu girdiğin yeni yol seni lebriz.com’u kapatmaya mı itmiş oluyor?

[K.S.] Uzunca bir süreden beri lebriz.com’un misyonunu tamamladığımı düşünüyorum. Biz işe ilk başladığımızda teknoloji ve sanat

birbirlerinden çok uzak olgulardı. Bugün benim yıllar önce hayal bile edemeyeceğim kadar iç içe geçtiler. lebriz.com’un buna katkı sağladığını, Türkiye özelinde bu birleşmeye öncülük yaptığını düşünüyorum. Hizmet verdiğimiz 22 yıl boyunca 964 sanatçının online kataloğunu yayınlamış ve web sitelerini yönetmişiz, üye galerilerimizin ve sanatçılarımızın açtığı 6.647 sergiyi yayınlamışız, *Lebriz Sanal Dergi* bünyesinde yayınladığımız 1.299 makale ve röportajla farklı bir sanat dergisi konseptini yerleştirmişiz. Bu arada ilk online müzayede, ilk online sanat eseri satış platformu, ilk online müzayede kataloğu, ilk canlı müzayede sonuçları yayını başta olmak üzere birçok ilki gerçekleştirmişiz. En önemlisi de şu ki; bütün bunları prensiplerimizden ve çizgimizden ödün vermeden, ayrımcılık yapmadan, birleştirici ve bütünleştirici olmaya gayret ederek, hiçbir müşterimizi kırmamaya özen göstererek, bizimle ilgili olan veya olmayan bize ilettikleri bütün sorunlarını çözmek için gayret göstererek, gereğinde onların dert ortağı olarak başardık. Bunu başarmamızdaki en büyük paya sahip olan, başta Hava ve Engin olmak üzere, müşteri ilişkileri ve müşteri destek ekiplerimizde çalışmış olan bütün arkadaşlarımıza yürekten teşekkür ediyorum. Pandemi öncesinde faaliyetimize son vermeyi planlıyordum; ancak bu, bütün bileşenleri açısından pandemi ortamında doğru bir girişim olmayacaktı. Muhtemelen bu kitabın basıldığı tarihlerde lebriz.com faaliyetini sonlandırmış olacak.

[N.S.] Bence bu, hakkında ağıt yakılacak bir konu değil; hatta güzelce koyulan bir son nokta. Aslında en etkin yazılımları gerçekleştirmiş bir bilgisayar mühendisi olarak tarihi fotoğraf tekniklerine olan bu ilginde bir zıtlık varmış gibi geliyor bana. Daha manuel, analog bir

alana girmen ilginç. Teknolojik süreçlerin otomatik manipülasyonları yücelttiği bir dönemde insanın el emeğine saygı içeren bir tekniğe olan bu tutkun biraz ters köşede kalıyor gibi. Acaba içinde birbirine karşıt gelen iki farklı Kerim olabilir mi?

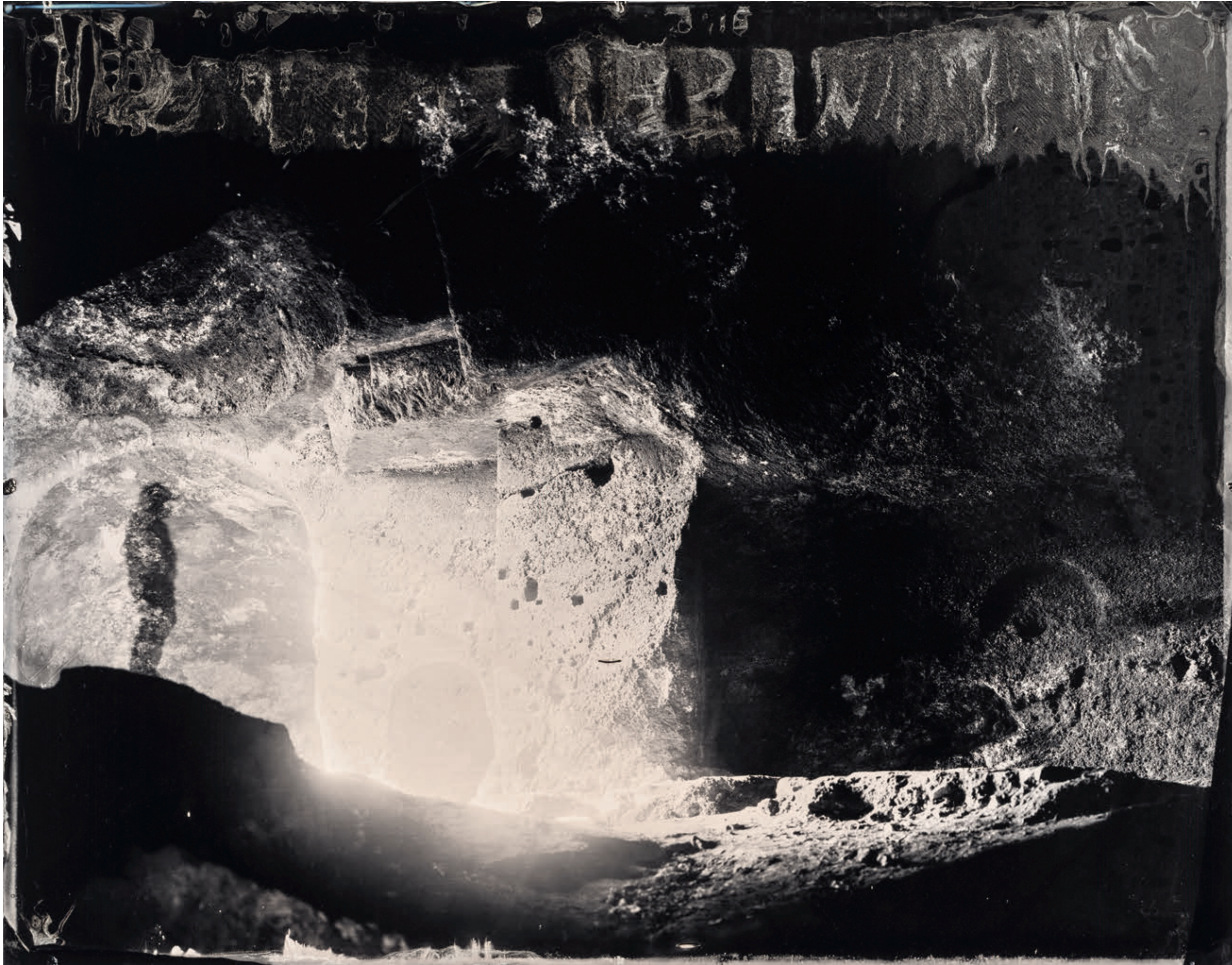
[K.S.] Evet ilginç, yıllarca teknoloji ve sanatı birleştirmek için uğraşıp, şimdi de fotoğrafın içinden teknolojiyi ayıklamaya çabalıyorum. Yıllar önce bir sınıf arkadaşım beynimin sağ ve sol tarafının eşit gelişmiş olduğu tespitini yapmıştı. Bana öyle geliyor ki, hayatım bu ikisinin birbiriyle olan kavgasıyla geçti.

[N.S.] Evet, bu kararını elli yaşının eşliğinde veriyorsun. Baban Haksever Bey Türkiye’nin ilk bilgisayar mühendislerinden; teknolojinin içinde büyüyor, bu alanda eğitim alıyorsun. Kendi başına geliştirdiğin yazılımların, birçok çevrimiçi projenden sonra “konfor alanını” bozup başka bir alana geçiyorsun. Bu durum aslında sanatçı tipolojisine de çok uyuyor.

[K.S.] Açıkçası benim hiçbir zaman sanatçı olma iddiam olmadı, elli küsur yaşından sonra haddim de değil. Ne yaptığımı soranlara “Tarihi fotoğraf tekniklerini öğrenmeye, yaşatmaya ve öğretmeye çalışıyorum,” diye cevap veriyorum. Bu arada sanatsal değer taşıyan birkaç iş de çıkıyorsa ne mutlu bana.

[N.S.] Son olarak bizimle bir fotoğrafını paylaşır mısınız?

[K.S.] Memnuniyetle.

Kerim Suner

Yarımburgaz Mağarasında Otoportre

2022

Islak kolodyum siyah cam ambrotip

27 x 35 cm